

WSTĘP

Prezentowany tom czasopisma „Politeja” zaprasza do teoretycznego myślenia o polityce jako przestrzeni naukowej wyjątkowo szerokiej, pełnej sporów i antynomii związanych z rozumieniem nauki lub teorii naukowej. Miejsca wielu wciąż nierozstrzygniętych kontrowersji, licznych sprzeczności¹, często występujących obok siebie. Przestrzeni wypełnionej odmiennymi sposobami rozumienia „teoretyczności” oraz definiowania tego, czym jest „teoria polityki” czy „polityczność”. Gdy dodamy do tego rozbieżności dotyczące samej „polityki”, będącej obiektem potocznej obserwacji, myślenia i krytyki ze strony jednostek, a zarazem przedmiotem abstrakcyjnej i systematycznej refleksji naukowców, to zobaczymy wtedy, jak szeroko zostały wytyczone granice pola badawczego w niniejszym tomie.

Pomimo powyższych problemów i przeszkód myślenie teoretyczne jest drogą prowadzącą do nowych, doskonalszych form wyjaśniania i rozumienia polityki. I tą właśnie drogą podążają prezentowane w tomie artykuły. Niektóre wykraczają poza stanowiska dominujących w politologii proveniencji, tj. scjentyistycznej i normatywnej. Odwołują się do różnych perspektyw badawczych, strategii czy metodologii, akceptują różne podejścia badawcze i paradygmaty naukowe. Dotyczą abstrakcyjnych modeli i koncepcji zjawisk politycznych, teorii polityki czy krytycznej analizy metod. W tomie znajdują się również artykuły i eseje poświęcone ważnym pojęciom i zjawiskom politycznym. Ta podkreślana niejednoznaczność naukowa i teoretyczna tworzy siłę potwierdzającą występowanie różnych „twarzy”, które składają się na myślenie teoretyczne. I takie oto stanowisko zostało zaprezentowane w niniejszym tomie. Mamy nadzieję, że prowadzi ono do realnego „ulepszania” istniejącej wiedzy o polityce, do rozwoju teoretycznego myślenia o polityce, a tym samym wzbogaca całą dyscyplinę.

Prezentowany tom rozpoczyna artykuł *Aristotle's Theory of Regime Change: A Re-examination of Politics 5.1-5.3*, którego autorem jest Clifford Angell Bates Jr. Badacz odwołuje się do korzeni teoretycznego myślenia – dorobku Arystotelesa. Proponuje

¹ B. Krauz-Mozer, *Spotkajmy się – wszyscy jesteśmy teoretykami!*, „Teoria Polityki” 2017, nr 1, s. 11-24.

nową interpretację teorii zmiany politycznej Arystotelesa. Podkreśla mechanizmy, które wprowadzają i wymuszają zmiany reżimów politycznych, szczególnie uwydatnia przyczyny dokonujących się zmian. Z kolei Piotr Łukomski w artykule *Symbioza polityki z estetyką* rozwija tezę o występowaniu istotnych relacji między przestrzeniami znaczeń wyznaczanymi przez konceptualizacje polityki i estetyki na poziomie języka i percepcji. Odkrycie tych zależności doprowadziło do zbudowania projektu badawczego w postaci semantyki zjawisk politycznych. Polityka w tym projekcie jest uwarunkowana strukturą społecznej przestrzeni kulturowej kształtowanej przez pętle sprzężenia zwrotnego między językiem, wyobraźnią a percepcją. Prowadzone rozważania wpisują się w badania procesów poznawczych w naukach kognitywnych. Arkadiusz Lewandowski w artykule *Kryzys demokracji jako proces. Od kryzysu zaufania do destrukcji instytucji* proponuje teoretyczny model liniowego procesu kryzysu demokratycznego. Eksponuje jego ramy teoretyczne oraz dynamiczne podejście służące analizie kryzysu. Przedstawiona propozycja ma być użytecznym narzędziem analitycznym do badań współczesnych przemian politycznych. W artykule *Między widzialnością a autentycznością w demokracji. Przestrzeń polityki w filozofii Hannah Arendt i jej współczesne rekonfiguracje* Piotr Łukomski i Filip Pierchalski podejmują próbę spojrzenia na pluralistyczną demokratyczną przestrzeń polityki jako na grę pozorów pozbawioną cech autentyczności, a ukształtowaną przez media, w których opinie polityczne są pochodną społecznego poznania odwołującego się do percepcji. Podstawą teoretyczną dla prezentowanych rozważań jest perspektywa fenomenologiczna Hannah Arendt. Paweł Nowakowski w artykule *Colin Bird on Libertarianism: A Critique* przedstawia krytyczną ocenę libertarianizmu dokonaną przez Colina Birda. Autor koncentruje się na sprawdzeniu rekonstrukcji i interpretacji libertarianizmu Birda, a jednocześnie weryfikuje zasadność jego twierdzenia, że libertarianizm skrywa wewnętrzne sprzeczności. Z kolei artykuł Waldemara Buliry *Biopolityczne ruchy tożsamościowe i racjonalność materialna. Przyczynek do dyskusji o potrzebie nowej wersji teorii krytycznej* jest wezwaniem do sformułowania nowej wersji teorii krytycznej, zbudowanej wokół tzw. racjonalności merytorycznej (materialnej). Autor przekonuje, że taka teoria byłaby przydatna do krytyki zjawisk zachodzących w ponowoczesnej sferze publicznej, szczególnie do analizy biopolitycznych ruchów tożsamościowych. Jarosław Nocoń w artykule *Political Rivalry in the Light of Leigh van Halen's Red Queen Hypothesis* zajmuje się popularnym modelem analizy zjawiska konkurencji, czyli hipotezą Czerwonej Królowej. Eksponuje kwestie, które mogą być przydatne do badań politologicznych. Artykuł omawia główne wymiary analizy konkurencji między politykami, partiami politycznymi a państwami na arenie międzynarodowej.

Kolejną grupę artykułów rozpoczyna tekst *Śmierć podmiotu? O możliwościach eksplanacyjnych antyhumanizmu w naukach o polityce* Joanny Wiczorek-Orlikowskiej. Autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, czy perspektywa antyhumanizmu może być przydatna do analiz prowadzonych przez teoretyków polityki, czy to stanowisko generuje nowe możliwości eksploracyjne. Z kolei Jacek Ziółkowski w artykule *Partycypacyjny wymiar antypolityki – od modelu do badań empirycznych* przybliża zjawisko antypolityki. Autor koncentruje się na definicji, propozycjach modelu oraz

operacjonalizacji antypolityki. Zajmuje się także partycypacyjnym (biernym) aspektem tego zjawiska, czyli podejmuje problem negatywnych ocen i postaw kierowanych przez obywateli wobec polityki. Dodatkowym walorem tekstu jest prezentacja prowadzonych badań nad antypolityką. W artykule *Europocentryzm. Propozycja teoretycznego modelu osiowego* Mateusz Kuflński przedstawia propozycję modelu mapowania europocentryzmu, zbudowanego wokół dwóch podstawowych osi: materialistycznej i epistemologicznej. Celem tekstu jest ukazanie praktycznych zastosowań tego modelu w naukach społecznych. Artykuł Piotra Lewandowskiego *Suwerenność technologiczna – teoretyczna i analityczna konceptualizacja pojęcia w obszarze badań społecznych* jest próbą adaptacji pojęcia suwerenności technologicznej do polskiego dyskursu naukowego. Przedstawione w nim rozwiązanie jest implementacją polityki suwerenności technologicznej do właściwości kategorii poznawczej z zakresu nauk o bezpieczeństwie i nauk o polityce. Artykuł stanowi wstęp do badań nad poziomem polskiej suwerenności technologicznej. Mirosław Karwat w artykule *Pokój jako wartość. Aksjologiczna ścieżka dla politologa* przedstawia politologiczne spojrzenie na badanie zjawiska pokoju. Z kolei Piotr Borowiec w artykule *Przydatność koncepcji praktyk repartycji do analizy polskiej kampanii parlamentarnej 2023 roku* powraca do swojej koncepcji podziałów społecznych i praktyk repartycji. W artykule podejmuje próbę ukazania przydatności, tj. weryfikacji, wymienionych koncepcji za pomocą zastosowania ich do analizy cech współczesnej rzeczywistości. Materiałem wykorzystanym do weryfikacji okazał się dyskurs kampanii parlamentarnej z 2023 roku. Katarzyna Głowacka w artykule *Koncepcja patriotyzmu krytycznego jako punkt odniesienia polskiej polityki historycznej. Przypadek parlamentarnego dyskursu o zbrodni katyńskiej i ludobójstwie na Wołyniu* koncentruje się na idei „patriotyzmu krytycznego”, wyrażonej głównie w esaju *Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy* Jana J. Lipskiego. Autorka twierdzi, że koncepcja Lipskiego miała (i nadal ma) ogromny wpływ na elity polityczne III Rzeczypospolitej. Dymitr Romanowski w tekście *Ruski mir. Idea, ideologia, mit* dokonuje analizy fenomenu „rosyjskiego świata”. Autor przedstawia jego powstanie, przyczyny zainteresowania ze strony rosyjskich środowisk ideowych, nadzieje, jakie wiązano z tą koncepcją, upatrując w niej alternatywę dla marksizmu. Najważniejsza część artykułu została poświęcona samej koncepcji i ukazuje jej główne założenia. Z kolei Małgorzata Kułakowska i Piotr Borowiec w tekście *Model kultury politycznej Marka Sobolewskiego. Przykład dostosowywania koncepcji teoretycznej Gabriela A. Almonda do warunków społeczeństwa socjalizmu* podejmują próbę analizy modelu kultury politycznej przygotowanego przez Marka Sobolewskiego w latach 70. XX wieku. Celem Sobolewskiego było dostosowanie koncepcji kultury politycznej Gabriela A. Almonda do warunków społeczeństwa socjalistycznego. Natomiast celem prezentowanego artykułu jest prześledzenie teoretycznych mechanizmów tworzenia i przekształcania modeli w naukach społecznych.

Mateusz Zieliński w artykule *Claims of Contemporary Political Representation Theory: Debate on the Nature of Political Relationships*, który rozpoczyna trzecią grupę tekstów, odpowiada na pytanie, co czeka teorię reprezentacji politycznej po „zwrocie konstruktywistycznym”. Autor odwołuje się do teorii Michaela Sawarda, która zapoczątkowała debaty międzyparadygmatyczne. Przytacza nie tylko argumenty politologa,

lecz także podstawową krytykę prezentowaną przez jego przeciwników. W artykule *Teoretyczne, prawne i polityczne konteksty funkcjonowania państw de facto w stosunkach międzynarodowych* Iwona Krzyżanowska-Skowronek podejmuje problem funkcjonowania państw *de facto* w środowisku międzynarodowym. Omawia ich znaczenie oraz trudności, przed jakimi stoją wspólnoty tworzące takie podmioty polityczne. Artykuł *Theorizing the Values and Rules-Based International Order: Challenges and Opportunities for a Common Political–IR–International Legal Theory*, którego autorami są Piotr Obacz, Edyta Chwiej, Marcin Kasperkowiak, Jakub Kłodowski, Hanna Korzonek, Brygida Kuźniak, Ihor Zeman, dotyczy dwóch kwestii. Pierwszą jest przedstawienie ram modelu teoretycznego opisującego i wyjaśniającego zjawisko międzynarodowe o charakterze polityczno-prawnym, czyli porządek międzynarodowy oparty na wartościach i zasadach (VRBIO). Drugą jest omówienie wyzwań i możliwości teoretyzowania w politologii, stosunkach międzynarodowych i prawie międzynarodowym. W ostatnim artykule *Areas of Political – IR – IL Research on the Values and Rules-Based International Order, and the Opportunities for Theorizing the Phenomenon* Piotr Obacz, Edyta Chwiej, Marianna Gładysz, Marcin Kasperkowiak, Jakub Kłodowski, Hanna Korzonek, Brygida Kuźniak, Viktoriya Malyga, Vasyl Repetsky, Ihor Zeman przedstawiają typ współczesnego porządku międzynarodowego, opartego na wartościach i zasadach (VRBIO). Prezentują szeroką tematykę badawczą dotyczącą VRBIO oraz wielość tematów i dróg, jakie należy podjąć, aby skutecznie uporać się z tym złożonym zjawiskiem.

Zapraszamy do lektury.

BIBLIOGRAFIA

- Krauz-Mozer B., *Spotkajmy się – wszyscy jesteśmy teoretykami!*, „Teoria Polityki” 2017, nr 1, <https://doi.org/10.4467/00000000TP.17.001.6580>.